

GESPREK MET ATARI'S SAM TRAMIEL

"Computer zal de mensen steeds meer vrije tijd geven"

Vader en zoon TRAMIEL: "Werkloosheid wordt niet veroorzaakt door computers maar door sociaal-ekonomische problemen..."

De Apple II was de eerste mikrocomputer die eind van de jaren '70 een ruime verspreiding vond. Daarna volgde de Commodore 64 die vandag wereldwijd met de nieuwe broodrooster in het supermarktkarretje wordt gestouwd. Die Commodore werd opgericht door Jack Tramiel, die twee jaar geleden, met ruzie, Commodore vaarwel zei en voor een prijke Atari overnam. Intussen laat het zich aanzien dat de Atari ST waarschijnlijk de machine van de tweede helft van de jaren '80 wordt.

Op Compec 86, een professionele computerbeurs in Brussel, hadden we een gesprek met de 36-jarige Sam Tramiel, zoon van Jack Tramiel en voorzitter van Atari.

JACK Tramiel heeft een bewogen leven achter de rug. Als Poolse jood kwam hij tijdens de tweede wereldoorlog in een concentratiekamp terecht. Na de oorlog inigereerde hij naar de USA, later naar Canada en terug naar de USA. Zijn zoon, Sam Tramiel, zag toen hij achtien was het kapitalisme niet meer zitten en raakte betrokken bij het verzet tegen de oorlog in Vietnam.

Vader Tramiel vond dat als Sam "dan toch maar kommunist werd" hij hem ook wat op de goeie weg kon helpen: de kredietkaart werd ingetrokken, hij kon zijn Jaguar zelf onderhouden. Sam stond zelf voor zijn studies in.

Zijn eerste vrouw overleed aan de gevolgen van kanker en hij bleef alleen met zijn dochterje achter. Hij zou drie jaar in Londen wonen, 6 maanden in Tokio en een paar jaar in Hongkong waar hij drie bedrijven opzette. Zijn devies, zoals hij dat overnam van een Italiaanse vriend: "Wie op zijn achtentiende geen kommunist is, heeft geen hart, wie op zijn vijftiengste geen kapitalist is, heeft geen hersens". Voor we naar de technologie van morgen vragen, een blik op wat allemaal achter hem ligt.

Je vader kwam op zeer jeugdige leeftijd in een concentratiekamp terecht?

TRAMIEL: "Ja, mijn vader is in 1928 in Lodz in Polen geboren. Toen hij 11 jaar oud was bezetten de Duitsers Polen en kwam hij automatisch in het getto terecht. In 1944, hij was toen 16, werd hij naar Auschwitz getransporteerd. Het getto was verschrikkelijk, maar het was niets in vergelijking met het concentratiekamp. Mijn moeder woonde in hetzelfde getto en zou ook in Auschwitz terecht komen, maar toen kenden ze mekaar nog niet. Van Auschwitz zou mijn vader naar het kamp van Steengenen gaan, mijn moeder naar Bergen-Belsen. Ze ontmoetten mekaar na de oorlog en huwden in Hannover. Mijn vader ging naar de USA en nam er dienst in het leger. Mijn moeder had echter nog geen visum gekregen om naar de USA te gaan. Mijn vader vroeg dus toelating om als soldaat naar Europa overgeplaatst

te worden. Hij kreeg die permissie, maar juist op dat moment kon mijn moeder naar de States zodat hij moest zien toch in de USA te kunnen blijven." Had je als kind een strenge vader?

TRAMIEL: "Nee, niet streng, maar al zeer jong werden wij met de zaken gekonfronteerd. Aan tafel ging het gesprek altijd maar over business, business."

Toen je 18 was, was je lid van de SDS (Students for a Democratic Society, een linkse organisatie, motor van het anti-Vietnam verzet en moeder van zowat alle revolutionaire organisaties in de USA) en tegen de oorlog in Vietnam?

TRAMIEL: "Ik was geen lid van de SDS, maar ik stond er zeer dicht bij en ik was inderdaad hevig gekant tegen de oorlog in Vietnam. Een Italiaanse vriend van mij zei: 'Wie op zijn achtentiende geen kommunist is, heeft geen hart, wie op zijn vijftiengste geen kapitalist is, heeft geen hersens'. Ik vind dat wel juist al ben ik wel nog wat meer 'liberal' (progressief) dan mijn vader."

Ferrari's

Heb je buiten je werk hobby's?

TRAMIEL: "Ik hou van auto's: Ferrari. We hebben er zeven verschillende in de familie. Ik hou ook van skiën. In de winter gaan we wel eens naar Lake Tahoe of Davos in Zwitserland."

Gebruik je zelf computers of is het maar een broodwinning?

TRAMIEL: "Ik gebruik ze zelf. Mijn broer die 31 is en een diploma astrofysica heeft, leeft, ademt en eet computers, hij is betrokken bij de ontwikkeling van onze computers."

Je was vrij zelfstandig tegenover je vader?

TRAMIEL: "Mijn vader deed me rond de wereld reizen. Ik woonde tussen 1974 en 1976 in Groot-Brittannië, maar ik zou alleen tussen 1979 en 1984 drie bedrijven met Chinese partners opzetten in Hongkong. Toen vroeg Commodore mij om bij hen te

komen en ik verhuisde voor hen naar Tokio. In juni 1984 zou ik ook Commodore verlaten voor Atari dat mijn vader had opgekocht."

Hoe was het leven in Hongkong, had je als Westling geen problemen om aanvaard te worden?

TRAMIEL: "Het is een bijenkorf voor zaken. In Hongkong vraag je je af 'Hoeveel geld heb ik vandaag gemaakt?'. Je weet niet wat er morgen zal gebeuren. Het leven gaat er ongelooflijk snel. In Hongkong werd je aanvaard, veel meer dan in Japan. De mentaliteit is totaal anders in China dan in Japan. In Japan bleef je altijd het gevoel houden dat je een buitenlander was."

Je woonde in het Oosten. Wat is het verschil met het Westen?

TRAMIEL: "De werketiek. Daar moet je zeer hard werken. De familie is ginds veel belangrijker dan in de USA. In Azië is de familie nummer een, je werkt voor de familie."

Is het juist dat jullie gezegd hebben dat je Commodore zou kraken?

TRAMIEL: "Nee, we hebben gezegd dat we elke competitie zouden verstaan, maar we hebben geen 'death wish' voor Commodore. Het is een goeie firma en het zou goed zijn voor de computerindustrie als ze zouden blijven bestaan. We hebben geen emotionele banden met Commodore."

Hoe zie je de evolutie van de computer op korte termijn?

TRAMIEL: "Wel, de geheugens zullen goedkoper en groter worden, we zullen gigantische RAM geheugens krijgen, verder zeer gesofisticeerde software die gemakkelijk te gebruiken is. De snelheid zal met de 32-bits processoren nog toenemen, maar daar zal -het voorlopig niet ophouden. Ik verwacht ook dat de computer in toenemende mate in het leven en thuis zal geïntegreerd worden. Het zal de mensen meer vrije tijd geven, een pluspunt voor de maatschappij zijn."

Er komt toch ook werkloosheid uit voort?

TRAMIEL: "Werkloosheid wordt niet veroorzaakt door computers, maar door sociaal-ekonomische problemen, onder andere onfaire handelspraktijken. Japan is bijvoorbeeld extreem onfair, ze laten gewoon geen import toe."

Atari loopt lekker?

TRAMIEL: "Toen we Atari van Warner Brothers overnamen, maakte het 1.000.000.000 dollar verlies en het was volledig verkeerd gemanaged. Intussen hebben we de zaken in zoverre rechtgetrokken dat er in juli van dit jaar opnieuw winst zal gemaakt worden. De eerste 18 maanden waren echter zeer moeilijk omdat we de problemen van de firma moesten oplossen, en omdat we weinig inkomsten hadden. We hebben drie hoofdlijnen in onze producten. Er zijn ten eerste de videospelletjes die tegen onze eigen verwachtingen nog zeer goed lopen. We hebben er totnogtoe 25 miljoen verkocht en nu nog gaan er jaarlijks 2,5 miljoen van naar buiten. Deze zomer brengen we in Europa nog de 7800, een nieuwe snelletjesmachine uit."

"Daarnaast hebben we onze lijn van 8-bit computers, de Atari 400, 800, 800 XL en 130 XE. Ook deze lijn loopt goed. Tenslotte hebben we de ST-reeks waarvan er nu reeds wereldwijd 200.000 verkocht zijn en waarvoor er reeds 1.000 programma's zijn. We hebben ook 2.000 pakketten verkocht voor het ontwikkelen van programma's, zodat er nog heel wat programma's te verwachten zijn. We geven nu ook CP/M bij de ST en binnenkort komt er een aansluitdoos uit waardoor de ST ook onder MS/DOS zal kunnen draaien."

"In Taiwan hebben we een productie-eenheid van 20.000 vierkante meter waar onze voornaamste productie gebeurt. In Tokio en Silicon Valley hebben we engineering eenheden."

Kleuren

Komen er twee grafische chips voor de ST?

SAM TRAMIEL: "Er komt een blitter die de grafische routines veel vlugger zal afhandelen en een EST-chip die voor meer kleuren en een hogere grafische resolutie zal zorgen en die software compatibel zal zijn met de ST."

Hoeveel kleuren er zullen zijn en welke grafische resolutie ligt op dit moment niet vast. (Er wordt gesproken van 312 kleuren uit een palet van 4096, de grafische resolutie die wordt geopend is 640 x 592 maar ook een hoger oplossend vermogen wordt in Atarkringen mogelijk geacht, red). De ST zal een familie van computers zijn."

Wanneer komt de CD-ROM voor de ST uit?

TRAMIEL: "We zullen de CD-ROM uitbrengen als de prijs goed is - waarschijnlijk eind van dit jaar, begin 1987. De CD-ROM zal in elke taal gebracht kunnen worden. Een schijf kan gemaakt worden voor 1 dollar, dus dat zal het probleem niet zijn. Het voorbereiden van de data is hier het probleem en de kost. We zullen waarschijnlijk Grolier's American Encyclopedia hebben en er zijn nog verschillende andere projecten op stapel onder andere met Gerry Kildof, de vader van CP/M dat hij bij Digital Research schreef. In de USA zal het interessant zijn voor advocaten die met het zoekstelsel gemakkelijk alle mogelijke precedenten zullen kunnen opzoeken. Het zal bijvoorbeeld mogelijk zijn om in de encyclopedie alle paragrafen op te zoeken waarin de Grote Markt van Brussel en België samen vermeld worden."

Hoeveel zal de CD-ROM kosten?

TRAMIEL: "Waarschijnlijk tussen de 500 en 600 dollar. Dat is nu moeilijk juist te zeggen onder andere omdat de yen 20% in waarde is gestegen."

Wanneer komt er een 2 Mb ST en zal men een open ST uitbrengen met een doos voor de computer zelf en een los klavier?

TRAMIEL: "We zullen machines uitbrengen met meer RAM van zodra de 1 megabit chips goedkoper worden en dan zullen we 2 en 4 megabyte machines hebben, de 2 Mb zal zelf vrij vlug uitkomen. We zullen ook een ST hebben met een aparte behuizing en een apart klavier."

ST-gebruiker

Zal het mogelijk zijn om in de

aktuele ST's de geheugen-chips te vervangen door 1 megabit chips?

TRAMIEL: "Nee, het is onmogelijk om die te vervangen, maar het geheugen van de huidige ST's kan wel indirect uitgebreid worden met die nieuwe geheugen-chips. Andere leveranciers zullen daar voor zorgen."

Wat is het profiel van de doorsnee ST-gebruiker?

TRAMIEL: "Wel in de USA zijn er heel wat mensen die van de C64 of de Apple zijn overgeschakeld naar de ST, het zijn de 'computer literates'. Nu zien we dat er meer professionele gebruikers bijkomen die de kracht van de ST op prijs stellen. Interessant daarbij is dat hij vaak gebruikt wordt als terminal emulator voor DEC-computers. De ST heeft de software bijgeleverd voor het opwerken van een VT 52, maar met het juiste programma kan hij ook een VT 100 en een VT 220 bedienen."

Jullie zouden ook een laser printer uitbrengen?

TRAMIEL: "Ja, dat zal een Ricoh machine worden met veel verschillende lettertypes en de 'nodige programma's die er bij horen."

Komt er ook een zuivere 32-bit computer?

TRAMIEL: "Ja, we zullen een doos uitbrengen met de 68020 van Motorola, de ST zal dan als een soort terminal gebruikt worden. Het zal een machine zijn die gebaseerd is op UNIX V, dus multi-tasking en multi-user."

Komt er een multi-tasking operating system voor de ST?

TRAMIEL: "Wij zullen dat niet uitbrengen omdat de geheugenbescherming dan zou moeten veranderd worden, maar er zijn andere producenten die OS-9 hebben uitgebracht voor de ST en dat is multi-tasking. In Duitsland heb ik een demonstratie gezien van het softwarehuis Pearl dat RT-TOS heeft uitgebracht, dat eveneens multi-tasking is."